

УДК 591.5:597.94(477:292.452)

**ОСОБЛИВОСТІ ЖИВЛЕННЯ
ТРИТОНА КАРПАТСЬКОГО (*TRITURUS MONTANDONI*)
У ВИСОКОГІР'Ї ЧОРНОГОРИ (УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ)**

О. В. Гаврилюк, Т. І. Микітчук

Інститут екології Карпат НАН України

**FEEDING PECULIARITIES OF THE CARPATHIAN NEWT
(*TRITURUS MONTANDONI*) IN CHORNOHORA HIGHLAND
(THE UKRAINIAN CARPATHIANS)**

O. V. Havrylyuk, T. I. Mykitchuk

Institute of Ecology of the Carpathians, NAS of Ukraine, Lviv, Ukraine

Високогір'я Українських Карпат відзначається специфічними кліматичними, гідрологічними та едафічними умовами, які можуть лімітувати поширення багатьох видів рослин і тварин. На особливу увагу в цьому відношенні заслуговують високогірні водойми, а особливо озера. У високогірних лентичних гідроекосистемах Чорногори земноводні відіграють ключову роль у структурі біологічних угруповань та потоці речовини та енергії, оскільки займають вершину трофічної піраміди, зокрема, це стосується хвостатих земноводних роду *Triturus* (Rafinesque, 1815). Найчисельнішим видом хвостатих земноводних у водоймах Чорногори у період розмноження є тритон карпатський (*Triturus montandoni* Boulenger, 1880). Це ендемік Карпат, характерний представник батрахофауни передгірських і гірських районів Українських Карпат, поширений в межах висот від 400 до 2000 м н. р. м. (Татаринів, 1973; Щербак, Щербань, 1980). На досліджуваній території особини цього виду заселяють різноманітні водойми як природного, так і антропогенного походження: озера, озерця, заплавні, дощові калюжі та рови (Гаврилюк, 2009). Вид занесений до Червоної книги України (1994) й охороняється Бернською конвенцією (1998).

Дослідження кормових об'єктів тритона карпатського на цій території практично відсутні, хоча й надзвичайно актуальні, оскільки Чорногора – верхня межа поширення особин цього виду в Україні. Роботи М. М. Щербака і М. І. Щербаня (1980) та К. А. Татарінова (1973), в яких наведені відомості щодо живлення тритона карпатського, стосуються переважно не високогірних територій. Усе це спонукало нас встановити найімовірніші кормові об'єкти тритона карпатського (*T. montandoni*) у високогір'ї Чорногори.

Таблиця. Вміст шлунків карпатських тритонів з високогірних водойм Чорногори

Таксон	Кількість жертв, <i>n</i>	Відсоток від загальної кількості, %
1	2	3
Тварини		
Клас Hydrozoa	1	0,34
<i>Hydra sp.</i>	1	0,34
Клас Oligochaeta	1	0,34
Lumbricidae	1	0,34
Клас Gordiacea	3	1,01
<i>Gordius aquaticus</i>	3	1,01
Клас Nematoda	1	0,34
Клас Cnctacea	128	43,24
Daphniidae	113	38,18
1	2	3
Chydoridae	2	0,68
Diaptomidae	12	4,05
Cyclopoida	1	0,34
Клас Insecta	112	37,84
Collembola	1	0,34
Entomobryidae	1	0,34
Hymenoptera	1	0,34
Ichneumonidae adult.	1	0,34
Coleoptera	11	3,72
Hydrocoleoptera larvae	2	0,68
Cantharidae adult.	5	1,69
Chrysomelidae adult.	2	0,68
Hydrophilidae larvae	1	0,34

1	2	3
Coleoptera gen 1. adult	1	0,34
Diptera	99	33,45
Bibionidae adult.	1	0,34
Chironomidae	83	28,04
– larvae	38	12,84
– pupa	41	13,85
– exuv.	4	1,35
Tipulidae	12	4,05
– larvae	9	3,04
– exuv.	3	1,01
Phoridae adult.	2	0,68
Diptera gen 1. pupa	1	0,34
Клас Amphibia	33	11,15
Caudata	32	10,81
<i>Triturus sp.</i>	32	10,81
– шкіра	23	7,77
– ікра	8	2,70
– личинка	1	0,34
Anura	1	0,34
<i>Bombina variegata</i>	1	0,34
– ікра	1	0,34
Рослини	17	5,74
Разом	296	100,00

Матеріалом для цієї роботи слугували результати досліджень, які проводили влітку 2008 р. у високогір'ї Чорногори. Трофічні об'єкти відбирали за допомогою прижиттєвого методу промивання шлунка водою (Писаренко, Воронин, 1976; Leclerc, Sullivan, 1979; Opatny, 1980). Проби фіксували 4 % розчином формаліну. Визначення таксонів жертв здійснювали за допомогою спеціалізованої літератури (Мамаев и др., 1976; Rozkošný, 1980) до рівня ряду та родини. Проаналізовано вміст 24 шлунків дорослих особин тритона карпатського, які були виявлені у водному середовищі. Тритонів відловлювали з 5 водойм високогір'я Чорногори, які представляють типові для них біотопи як природного, так і антропогенного походження. Висоти їх розташування коливаються в межах 1400–1900 м н. р. м.

Проаналізувавши вміст шлунків 24 карпатських тритонів (12 самців і 12 самок), ми ідентифікували 296 кормових об'єктів. Їх можна умовно поділити на 3 групи: 1 – різні таксономічні групи тварин; 2 – рослини; 3 – фрагменти шкіри, личинки та ікра земноводних. Найважливішою групою трофічних об'єктів тритона карпатського є тварини, що дозволяє віднести їх до хижаків. У вмістах шлунків виявлено тварин з 22 родин, що належать 7 класів (табл.).

Більшість спожитих організмів (71,4 %) водні, решта (28,6 %) – наземні. Серед наземних переважають твердокрили (Coleoptera: Cantharidae, Chrysomelidae).

У вмістах шлунків також знаходили фрагменти шкіри, личинок та ікру земноводних, у тому числі й тритонів. Це узгоджується з даними М. М. Щербака і М. І. Щербаня (1980), які вважають таку форму канібалізму вимушеною у зв'язку зі збідненою фауною високогірних водойм. Варто зазначити, що крім їжі тваринного походження, у шлунках тритонів знайдено рослинні фрагменти (45,8 % трапляння), а саме, стебла та листки злаків, насіння.

Підсумовуючи результати досліджень можемо попередньо стверджувати, що тритон карпатський – хижак. Він захоплює жертви, які найчастіше трапляються у водному середовищі, а саме ракоподібних (Crustacea), личинок дзвінців (Chironomidae) та інших двокрилих (Diptera). Різноманітний склад поживи свідчить про слабку спеціалізацію живлення у особин досліджуваного виду.